

NIMIHAKEMISTO

A

- Affre, Denis Auguste* (1793—1848), ranskalainen pappi, Pariisiin arkkipiispa (1840—1848), hallituksen joukkojen sotilaat ampuivat hänet vuoden 1848 kesäkuun kapinan aikana.—495.
- Ailly, Pierre d'* (1350—k. 1420 tai 1425), ranskalainen kardinaali; esitti huomattavaa osaa Konstanzin kirkolliskokouksessa.—255.
- Aleksanteri I* (1777—1825), Venäjän keisari (1801—1825).—17.
- Aleksanteri II* (1818—1881), Venäjän keisari (1855—1881).—441.
- Aleksanteri Suuri* (356—323 eaa.), kuuluisa muinaisajan sotapäällikkö ja valtiomies.—205.
- Alexandra* (1844—1925), Tanskan kuninkaan Kristian IX:n tytär; vuodesta 1863 Walesin prinssin puoliso ja vuodesta 1901 Englannin kuninkaan Edvard VII:n puoliso.—461.
- Allais, Louis Pierre Constant* (synt. n. 1821), ranskalainen vakoojija.—205, 209.
- Anglès, François Ernest* (1807—1861), ranskalainen maanomistaja, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851), järjestyspuolueen edustaja.—230.
- Auerswald, Rudolf* (1795—1866), preussilainen valtiomies, ministeripresidentti ja ulkoministeri (kesä—syyskuussa 1848).—92.
- Aurangzeb* (1618—1707), padišah (1658—1707) suurmogulien suvusta Intiassa.—260.
- Aurette de Paladnes, Louis Jean Baptiste d'* (1804—1877), ranskalainen kenraali, klerikaali, johti Ranskan-Saksan sodan aikana Loiren armeijaa; maaliskuussa 1871 Pariisin kansalliskaartin päällikkö, vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen.—456, 459.
- Avrial, Augustin* (1840—1904), ranskalaisen työväenliikkeen toimihenkilö, vasemmistoproudhonisti, Internationaalin jäsen ja Pariisin kommuunin merkkihenkilö, sittemmin maanpakolainen.—528.

B

- Bailly, Jean Sylvain* (1736—1793), 1700-luvun lopun Ranskan porvarillisen vallankumouksen toimihenkilö, liberaalisen perustuslaillisen porvariston johtajia.—150.

- Bakunin, Mihail Aleksandrovitš* (1814—1876), venäläinen demokraatti ja publisisti; osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa; yksi anarkismin ideologeista. Hän esiintyi I Internationaalissa marxilaisuuden kiihkeänä vastustajana; Haagin kongressissa hänet erotettiin I Internationaalista hajotustoiminnan vuoksi.—123, 393, 398—402, 410—412, 508, 509, 513—517, 522, 533, 541, 544, 545, 548, 551—552, 581, 584—590.
- Bazac, Honoré de* (1799—1850), suuri ranskalainen realistikirjailija.—258.
- Baraguay d'Hilliers, Achille* (1795—1878), ranskalainen kenraali; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän kansalliskokouksen ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen; 1851 Pariisin varuskunnan päällikkö, bonapartisti.—215, 228.
- Barbès, Armand* (1809—1870), ranskalainen kumousmies, pikkuporvarillinen demokraatti; osallistui aktiivisesti vuoden 1848 vallankumoukseen; osallistumisestaan vuoden 1848 toukokuun 15. päivän tapahtumiin sai elinkautisen vankeusrangaistuksen, hänet armahdettiin 1854.—276.
- Baroche, Pierre Jules* (1802—1870), ranskalainen poliitikko ja valtiomies, järjestyspuolueen edustaja, sittemmin bonapartisti; 1849 vetotuomioistuimen pääprokuraattori.—197, 209—211, 215, 220.
- Barrot, Odilon* (1791—1873), ranskalainen porvarillinen poliitikko, helmikuuhun 1848 oli liberaalisen dynastisen opposition johdossa; joulukuusta 1848 lokakuuhun 1849 johti järjestyspuolueeseen tukeutunutta ministeristöä.—168—171, 174, 189, 190, 201, 217, 220, 227, 236.
- Barton, John* (1700-luvun loppu — 1800-luvun alku), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen edustaja.—362.
- Bassermann, Friedrich Dantel* (1811—1855), saksalainen porvarillinen poliitikko, Frankfurтин kansalliskokouksen jäsen, oikeistokeskustalainen.—96.
- Bastelica, André* (1845—1884), Ranskan ja Espanjan työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan kirjaltaja, Internationaalinen jäsen, bakunisti, Internationaalinen Pääneuvoston jäsen.—516, 517, 523, 529.
- Bastiat, Frédéric* (1801—1850), ranskalainen vulgaari taloustieteilijä.—303.
- Baze, Jean Didier* (1800—1881), ranskalainen asianajaja ja poliitikko, orleanisti.—226, 241.
- Becker, Bernhard* (1826—1882), saksalainen publisisti, lassallelainen, Saksan yleisen työväenyhdistyksen puheenjohtaja (1864—1865); 1872 Internationaalinen Haagin kongressin osanottaja.—571.
- Becker, Johann Philip* (1809—1886), kansainvälisen ja Saksan työväenliikkeen merkkihenkilö, ammatiltaan harjantekijä; osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen, oli Internationaalinen saksalaisten jaostojen perustaja Sveitsissä; Lontoon konferenssin (1865) osanottaja, »Vorbote» aikakauslehden toimittaja.—400, 410.

- Bedeau, Marie Alphonse* (1804—1863), ranskalainen kenraali ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen varapresidentti.—175, 216.
- Beghelli, Giuseppe* (1847—1877), italialainen lehtimies, Garibaldin retkien osanottaja, useiden tasavaltalaisten lehtien toimittaja.—588.
- Bem, Józef* (1795—1850), puolalainen kenraali, vuosien 1830—1831 kapinan osanottaja; osallistui 1848 vallankumoustaisteluihin Wienissä; yksi Unkarin vallankumousarmeijan johtajista.—83.
- Benoist d'Azy, Denis* (1796—1880), ranskalainen poliitikko ja rahamies; lakiasäättävän kansalliskokouksen varapresidentti (1849—1851), legitimisti.—220, 225.
- Bergeret, Jules Victor* (1839—1905), Pariisin kommuunin toimihenkilö, kansalliskaartin kenraali, sittemmin maanpaossa.—462.
- Bernard, Ranskalainen eversti*, johti sotilasvaliokuntia, jotka ranskaisivat vuoden 1848 kesäkuun kapinan osanottajia Pariisissa; vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappauksen jälkeen yksi bonapartisteja vastustaneiden tasavaltalaisten johtajista.—166.
- Berry, Marie Caroline Ferdinande Louise*, herttuatar (1798—1870), Ranskan kruunun tavoittelijan, kreivi Charmbørdin äiti. Yritti 1832 nostattaa Vendéessä kapinan kukistaakseen Ludvig Filipin.—450.
- Berryer, Pierre Antoine* (1790—1868), ranskalainen asianajaja ja poliitikko, legitimisti.—179, 197, 217, 225.
- Bervi, Vasili Vasiljevitsš* (salanimeltään N. Flerovski) (1829—1918), venäläinen taloustieteilijä ja sosiologi, narodnikkilaisen utoopisen sosialismin edustaja, kirjoitti kirjan «Положение рабочего класса в России» (Työväenluokan asema Venäjällä).—396.
- Beslay, Charles* (1795—1878), ranskalainen teollisuudenharjoittaja ja poliitikko, Internationaalinen jäsen, proudhonisti, Pariisin kommuunin finanssivaliokunnan jäsen, edustajana Ranskan pankissa, koetti estää Ranskan pankin kansallistamisen ja puuttumisen tämän sisäisiin asioihin.—454.
- Beust, Friedrich*, kreivi (1809—1886), Saksin ja Itävallan taantumuksellinen valtiomies, vastusti Saksan yhdistymistä Preussin johdolla ja puolusti pienten saksalaisvaltioiden riippumattomuutta.—507.
- Billaut, Auguste Adolphe Marie* (1805—1863), ranskalainen poliitikko, orleanisti, vuodesta 1849 bonapartisti, perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen (1848—1849) ja sisäministeri (1854—1858).—220.
- Bismarck, Otto*, ruhtinas (1815—1898), Preussin ja Saksan valtiomies ja diplomaatti, Preussin junkkerien edustaja; Preussin ministeripresidentti (1862—1871) ja Saksan valtakunnankansleri (1871—1890).—416, 419, 432, 441, 448, 450, 453, 455, 457, 473, 481, 483, 484, 488, 495, 496, 500, 507, 521, 546, 549, 552, 569, 572, 586, 590.

- Blanc, Gaspard*, ranskalainen bakunisti, ammatiltaan tiemestari, otti osaa vuoden 1870 Lyonin kapinaan; Pariisin kunnan kukistamisen jälkeen esiintyi bonapartistina.—515—517, 522, 550—552.
- Blanc, Louis* (1811—1882), ranskalainen pikkuporvarillinen sosialisti ja historioitsija; 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen ja Luxembourgin valiokunnan puheenjohtaja; elokuusta 1848 pikkuporvarillisten maanpakolaisten johtaja Lontoossa.—9, 148.
- Blanchet, Stanislas* (oikea nimi Pourille) (synt. 1833), ranskalainen munkki, poliisin asiamies, joka tekeytyi Pariisin kunnan jäseneksi, hänet paljastettiin ja vangittiin.—481.
- Blanqui, Louis Auguste* (1805—1881), ranskalainen kumousmies, utopistikommunisti, perusti useita salaisia seuroja ja salaliittoja. Osallistui aktiivisesti vuosien 1830 ja 1848 vallankumouksiin; Ranskan proletaarisen liikkeen johtajia; sai useita vankeusrangaistuksia.—156, 276, 423, 424, 426, 456, 461, 494.
- Blind, Karl* (1826—1907), saksalainen lehtimies ja pikkuporvarillinen demokraatti; vuosien 1848—1849 vallankumouksellisen liikkeen osanottaja Badenissa. 1850- ja 1860-luvun alussa saksalaisten pikkuporvarillisten maanpakolaisten johtajia Lontoossa, myöhemmin kansallisliberaali.—568—569.
- Blum, Robert* (1807—1848), saksalainen pikkuporvarillinen demokraatti, johti Frankfurtin kansalliskokouksen vasemmistosiipeä; lokakuussa 1848 oli puolustamassa Wieniä, vastavallankumoukselliset joukot ampuivat hänet kaupungin valtaamisen jälkeen.—90, 102.
- Bolte, Friedrich*, Amerikan työväenliikkeen toimihenkilö, sikaarintekijä, kansallisuudeltaan saksalainen; Internationaalinen Pohjois-Amerikan jaostojen liittoneuvoston sihteeri (1872), »Arbeiter-Zeitung» lehden toimituskunnan jäsen; 1872—1874 kuului Haagin kongressin valitsemaan Pääneuvostoon, 1874 hänet erotettiin Pääneuvostosta.—580.
- Bonald, Louis, Gabriel Ambroise* (1754—1840), ranskalainen poliitikko ja publisisti, monarkisti.—22.
- Bonaparte*, ks. Napoleon III.
- Bonaparte, Louis*, ks. Napoleon III.
- Bourbonit*, ranskalainen kuningassuku (1589—1792, 1814—1815 ja 1815—1830).—168, 177, 222, 223, 225, 226, 229, 248.
- Bousquet, Abel*, ranskalainen anarkisti, hänet erotettiin Internationaalinen jaostosta poliisissa palvelevana.—590.
- Bright, John* (1811—1889), englantilainen tehtailija, Anti-Corn-Law-Leaguen perustajia. 1860-luvun loppupuolelta yksi liberaalipuolueen johtajista, oli useissa ministerinviroissa liberaalihallituksissa.—383.
- Brissot, Jean Pierre* (1754—1793), 1700-luvun Ranskan porvarillisen vallankumouksen merkkihenkilöitä, aluksi jakobiini, sittemmin girondistipuolueen johtaja ja teoreetikko.—298.
- Brogie, Achille Charles* (1785—1870), ranskalainen valtiomies, pääministeri (1835—1836), lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), orleanisti.—197, 227.

- Brunel, Antoine Maglotre* (synt. 1830), ranskalainen upseeri, blanquilainen, kansalliskaartin keskuskomitean ja Pariisin kommuunin jäsen. Toukokuussa 1871 versaillesilaiset haavoittivat häntä pahasti.—499.
- Brutus, Marcus Junius* (n. 85—42 eaa.), roomalainen poliitikko, Julius Caesaria vastaan suunnatun salaliiton johtaja.—149.

C

- Cabet, Étienne* (1788—1856), ranskalainen publisisti, osallistui proletariaatin poliittiseen liikkeeseen 1830—1840-luvulla; tunnettu rauhallisen utooppisen kommunismin edustaja, kirjoittanut teoksen *Voyage en Icarie* (Matka Ikariaan).—302, 499, 500.
- Caesar, Gaius Julius* (n. 100—44 eaa.), kuuluisa roomalainen sotapäällikkö ja valtiomies.—144, 149.
- Cagliostro, Alessandro* (oik. Guiseppe Balsamo) (1743—1795), italialainen seikkailija.—514.
- Caligula* (12—41), Rooman keisari.—170.
- Calonne, Charles Alexandre* (1734—1802), ranskalainen valtiomies, Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana 1700-luvun lopulla vastavallankumouksellisten maanpakolaisten johtomiehiä.—483.
- Camélinat, Zéphirin* (1840—1932), Ranskan työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, ammatiltaan pronssinvalaja, Internationaalin Pariisin jaostojen johtomiehiä; Parissin kommuunin osanottaja, pakeni sen kukistamisen jälkeen Englantiin.—528.
- Campbell, George* (1824—1892), englantilainen siirtomaavirkailija, työskenteli Intiassa ja kirjoitti siitä muutamia teoksia; parlamentin jäsen ja liberaali.—272.
- Camphausen, Ludolf* (1803—1890), saksalainen pankkiiri, Reininmaan liberaalisen porvariston johtaja; maaliskuu—kesäkuussa 1848 Preussin ministeripresidentti.—49, 54, 63, 92.
- Carlier, Pierre* (1799—1858), Pariisin poliisiprefekti (1849—1851), bonapartisti.—192, 205, 211, 238.
- Caussidière, Marc* (1808—1861), ranskalainen pikkuporvarillinen mokraatti, vuoden 1834 Lyonin kapinan osanottaja; helmikuussa 1848 Pariisin poliisiprefekti ja perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen, kesäkuussa 1848 lähti maanpakoon Englantiin.—148.
- Cavaignac, Louis Eugène* (1802—1857), ranskalainen kenraali ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; toukokuusta 1848 sotaministeri, tukahdutti erittäin julmasti Pariisin työläisten kesäkuun kapinan; kesäkuusta joulukuuhun 1848 hänellä oli ylin toimeenpanovalta.—71, 160, 165—167, 175, 218, 231, 241, 495.
- Chalain, Louis Denis* (synt. 1845), Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan metallisorvari; Pariisin kommuunin jäsen, kuului Kommuunissa yleisen turvallisuuden valiokuntaan sekä työn ja vaihdon valiokuntaan. Kommuunin

- tukahduttamisen jälkeen lähti maanpakoon Englantiin, missä hän kuului jonkin aikaa Pääneuvostoa vastaan esiintyneeseen vuoden 1871 ranskalaiseen jaostoon.—527.
- Chambord, Henri Charles*, kreivi (1820—1883), Bourbon-suvun vanhemman haaran viimeinen edustaja, Kaarle X:n pojanpoika; tavoitteli Ranskan kruunua Henrik V:n nimellä.—179, 202, 224, 225, 229.
- Changarnier, Nicolas Anne Théodule* (1793—1877), ranskalainen kenraali ja poliitikko, monarkisti; 1848 kesäkuun tapahtumien jälkeen Pariisin varuskunnan ja kansalliskaartin päällikkö, oli hajottamassa kesäkuun 13. päivän (1849) mielenosoitusta Pariisissa.—63, 170—172, 182, 187, 205—207, 209, 210, 213—217, 221, 227, 230, 236, 241, 463.
- Chapman, John* (1801—1854), englantilainen publisisti ja porvarillinen radikaali; kannatti uudistusten toimeenpanoa Intiassa.—272.
- Charras, Jean Baptiste Adolphe* (1810—1865), ranskalainen sotilasan toimihenkilö ja poliitikko, maltillinen tasavaltalainen; osallistui Pariisin työläisten kesäkuun (1848) kapinan tukahduttamiseen; esiintyi Louis Bonapartea vastaan; karkotettiin Ranskasta.—144, 241.
- Chautard*, työväenjärjestöihin soluttautunut ranskalainen vakoilija, vuoden 1871 Lontoon ranskalaisen jaoston jäsen, hänet paljastettiin ja erotettiin jaostosta.—523.
- Cherbuliez, Antoine Elisée* (1797—1869), sveitsiläinen taloustieteilijä, Sismondin seuraaja.—362.
- Cherval, Julien* (oik. Joseph Crämer), Kommunistien liittoon soluttautunut preussilainen poliisivakoilija; yksi Pariisissa ns. saksalais-ranskalaisen salaliiton jutussa syytetyistä, pakeni vankilasta poliisin avulla.—136.
- Chevalley, Henri*, sveitsiläinen anarkisti, ammatiltaan räätäli.—516.
- Clive, Robert* (1725—1774), Bengalin kuvernööri (1757—1760 ja 1765—1767); pani laajasti alulle brittien Intiassa pystyttämän siirtomaaherruuden ryöstömenetelmät.—274.
- Ccëtlogon, Louis Charles Emmanuel*, kreivi de (1814—1886), ranskalainen virkamies, bonapartisti, oli mm. järjestämässä vastavallankumouksellista esiintymistä Pariisissa 22. maaliskuuta 1871.—462.
- Constant, Benjamin* (1767—1830), ranskalainen kirjailija, liberaalin poliitikko.—149.
- Corbon, Claude Anthime* (1808—1891), ranskalainen poliitikko, tasavaltalainen, perustuslakia säätävän kansalliskokouksen jäsen (1848—1849); myöhemmin erään Pariisin kaupunkipiirin määri ja vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen.—447.
- Cousin, Victor* (1792—1867), ranskalainen idealistifilosofi, eklektikko.—149.
- Cousin-Montauban, Charles Guillaume Marie Apollinaire Antoine*, kreivi de Palikao (1796—1878), ranskalainen kenraali, bonapartisti, vuonna 1860 englantilais-ranskalaisten siirtomaajoukkojen päällikkönä Kiinassa; sotaministeri ja hallituksen päämies (elo—syyskuussa 1870).—456.

- Creton, Nicolas Joseph* (1798—1864), ranskalainen asianajaja; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäättävän kansalliskokousten jäsen, orleanisti.—223.
- Cromwell, Oliver* (1599—1658), porvariston ja porvaristuneen aateiston johtaja Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen kaudella, vuodesta 1653 Englannin, Skotlannin ja Irlannin lordiprotektori.—150, 240.
- Cuno Friedrich Theodor* (1847—1934), Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, sosialisti; 1871—1872 oli vakinaisessa kirjeenvaihdossa Engelsin kanssa, kamppaili aktiivisesti anarkismia vastaan Italiassa.—584, 588—590.

D

- Dahlmann, Friedrich Christoph* (1785—1860), saksalainen porvarillinen historioitsija ja poliitikko, liberaali; 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului oikeistolaiseen keskustaan.—30.
- Danton, Georges Jacques* (1759—1794), Ranskan porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä 1700-luvun lopulla, jakobiinien oikeistosiiven johtajia.—117, 148, 149.
- Darboy, Georges* (1813—1871), ranskalainen teologi, vuodesta 1863 Pariisin arkkipiispa, kommunardit ampuivat hänet toukokuussa 1871 panttivankina.—423, 494.
- Desmaret*, ranskalainen santarmiupseeri, G. Flourensien murhaaja.—464.
- Desmoulins, Camille* (1760—1794), ranskalainen publisisti, 1700-luvun lopun porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä, oikeistojakobiini.—149.
- Dietz, Oswald* (n. 1824—1864), saksalainen arkkitehti, osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen, asui maanpaossa Lontoossa; Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, sen hajotua kuului Willichin—Schapperin seikkailuhenkiseen ryhmäkuntaan; osallistui myöhemmin USA:n sisällissotaan pohjoisvaltioiden puolella.—136.
- Dobhoff, Anton* (1800—1872), itävaltalainen valtiomies, maltillinen liberaali, 1848 kauppaministeri (toukokuussa) ja sisäministeri (heinä—lokakuussa).—77.
- Dombrowski, Jaroslaw* (1836—1871), puolalainen vallankumouksellinen demokraatti, 1860-luvulla Puolan kansallisen vapautusliikkeen osanottaja; Pariisin kommuunin kenraali, toukokuun alusta 1871 Kommuunin kaikkien asevoimien ylipäällikkö, kaatui barrikadeilla.—479.
- Douay, Félix* (1816—1879), ranskalainen kenraali, joutui vangiksi Sedanissa; Pariisin kommuunin pyöveleitä ja versaillesilaisarmeijan komentajia.—489.
- Duchâtel, Charles* (1803—1867), ranskalainen valtiomies, orleanisti, sisäministeri (1839—1840, 1840 — helmikuu 1848).—225.
- Dufaure, Jules Armand Stanislas* (1789—1881), ranskalainen porvarillinen poliitikko, orleanisti; 1848 perustuslakia säätävän

- kansalliskokouksen jäsen, loka — joulukuussa 1848 sisäministeri Cavaignacin hallituksessa.—456, 463, 485, 486, 506, 535, 553.
- Dunoyer, Charles* (1786—1862), ranskalainen vulgaari taloustieteilijä ja porvarillinen poliitikko.—302.
- Dupin, Andre Marie Jean Jacques* (1783—1865), ranskalainen lakimies ja poliitikko, orleanisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen puheenjohtaja (1849—1851); sittemmin bonapartisti.—205, 209, 210.
- Duprat, Pascal* (1815—1885), ranskalainen lehtimies, porvarillinen tasavaltalainen; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, esiintyi Louis Bonapartea vastaan.—211, 214.
- Durand, Gustave* (synt. 1835), ranskalainen koruseppä, poliisin vakoilija. Pariisin kommuunin kukistamisen jälkeen sanoi itseään maanpakolaiseksi, vuoden 1871 ranskalaisen jaoston sihteeri, lokakuussa 1871 hänet paljastettiin ja erotettiin Internationaalista.—523, 529.
- Duval, Émile Victor* (1841—1871), Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, valuri, Internationaalien jäsen; Pariisin kommuunin ja kansalliskaartin keskuskomitean jäsen; Kommuunin kansalliskaartin kenraali; 4. huhtikuuta 1871 joutui versaillesiläisten vangiksi ja nämä ampuivat hänet.—464.

E

- Eichhorn, Johann Albrecht Friedrich* (1779—1856), preussilainen valtiomies, Preussin kultti-, valistus- ja lääkintäasiain ministeri (1840—1848).—33.
- Eisenmann, Gottfried* (1795—1867), saksalainen publisisti, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului keskustaan ja sittemmin vasemmistosiipeen.—19.
- Engels, Friedrich* (1820—1895), (elämäkertatietoja).—569, 571.
- Espartero, Baldomero* (1793—1879), espanjalainen kenraali ja valtiomies, sijaishallitsija (1841—1843) ja hallituksen päämies (1854—1856), progressistipuolueen johtaja.—451.
- Eudes, Émile Desire François* (1843—1888), ranskalainen kumousmies, blanquilainen, kansalliskaartin kenraali ja Pariisin kommuunin jäsen; Kommuunin tukahduttamisen jälkeen pakeni Sveitsiin ja sittemmin Englantiin.—423.

F

- Falloux, Alfred* (1811—1886), ranskalainen poliitikko, legitimisti ja klerikaali; 1848 kansallisten työhuoneiden hajottamisen alullepanija ja Pariisin kesäkuun kapinan tukahduttamisen innoittaja; opetusministeri (1848—1849).—174, 189, 190, 227, 229.
- Faucher, Jules* (Julius) (1820—1878), saksalainen publisisti, nuorhegeliläinen; kauppavapauden kannattaja, 1850—1861 maan-

- paossa Englannissa, kirjoitti useita asuntokysymystä koskevia teoksia, progressisti.—572.
- Faucher, Léon* (1803—1854), ranskalainen porvarillinen poliitikko, orleanisti, malthusilaisen suunnan taloustieteilijä, sisäministeri (jouluukuusta 1848 toukokuuhun 1849 ja 1851), myöhemmin bonapartisti.—198, 220, 226.
- Favre, Jules* (1809—1880), tanskalainen asianajaja ja poliitikko, maltillisten tasavaltalaisten johtomiehiä; ulkoministeri (1870—1871), kävi Saksan kanssa neuvotteluja Pariisiin antautumisesta ja rauhan solmimisesta; Pariisin kommuunin pyöveleitä ja Internationaalia vastaan käydyn taistelun innoittajia.—431, 447, 448, 453, 457, 460, 481, 488, 499, 500, 503, 506, 535, 586.
- Ferdinand I* (1793—1875), Itävallan keisari (1835—1848).—76, 79, 90.
- Ferdinand II* (1810—1859), Napolin kuningas (1830—1859); 1848 suoritetun Messinan pommituksen takia sai liikanimen »kuningas Bomba».—70, 451.
- Ferré, Theophile Charles* (1845—1871), ranskalainen kumousmies, blanquilainen, 60-luvun tasavaltalaisliikkeen aktiivinen osantottaja Ranskassa; Pariisin kommuunin jäsen sekä yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsen ja myöhemmin sen johtaja, Kommuunin prokuraattorinsijainen; versaillesilaiset ampuivat hänet.—520.
- Ferry, Jules François Camille* (1832—1893), ranskalainen asianajaja, publisisti ja poliitikko, maltillisten tasavaltalaisten johtomiehiä; kansallisen puolustuksen hallituksen jäsen ja Pariisin määri (1870—1871); taisteli aktiivisesti vallankumousliikettä vastaan, pääministeri (1880—1881 ja 1883—1885), noudatti siirtomaavalloitusten politiikkaa.—449.
- Feuerbach, Ludwig* (1804—1872), esimarxilaisen kauden suurin saksalainen materialistifilosofi.—296.
- Filip II* (1527—1598), Espanjan kuningas (1556—1598).—570.
- Flerovski*, ks. Bervi, Vasili Vasiljevitš.
- Fleury, Charles* (oik. Carl Friedrich August Krause) (synt. 1824), lontoolainen kauppias, preussilainen vakoilija ja poliisin asiamies.—137—139.
- Flotte, Paul de* (1817—1860), ranskalainen meriupseeri, Blanquin kannattajia, osallistui aktiivisesti toukokuun 15. päivän tahtumiin ja vuoden 1848 kesäkuun kapinaan Pariisissa, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851).—196.
- Flourens, Gustave* (1838—1871), ranskalainen kumousmies ja luonnontutkija, blanquilainen, vuoden 1870 lokakuun 31. päivän ja vuoden 1871 tammikuun 22. päivän kapinoiden johtajia; Pariisin kommuunin jäsen, huhtikuussa 1871 versaillesilaiset murhasivat hänet petomaisesti.—456, 461, 464.
- Fould, Achille* (1800—1867), ranskalainen pankkiiri, orleanisti ja sittemmin bonapartisti; 1849—1867 oli moneen otteeseen finanssiministerinä.—192, 215, 220, 229.
- Fourier, Charles* (1772—1837), suuri ranskalainen utopistisocialisti.—28, 296, 393, 575.

- Frankel, Leo* (1844—1896), Unkarin ja kansainvälisen työväenliikkeen merkkihenkilö, Pariisin kommuunin jäsen, johti työ- ja vaihtoasiain valiokuntaa, Internationaalii Pääneuvoston jäsen (1871—1872), Unkarin yleisen työväenpuolueen perustajia, Marxin ja Engelsin aatetoveri.—479.
- Franklin, Benjamin* (1706—1790), tunnettu amerikkalainen poliitikko, tiedemies ja diplomaatti, demokraatti, osallistui Pohjois-Amerikan itsenäisyysotaan.—333.
- Frans I* (1768—1835), Itävallan keisari (1804—1835).—40, 42.
- Frans Joosef I* (1830—1916), Itävallan keisari (1848—1916).—100.
- Fredrik August II* (1797—1854), Saksin kuningas (1836—1854).—115.
- Fredrik II* (»Suuri») (1712—1786), Preussin kuningas (1740—1786).—501.
- Fredrik Vilhelm III* (1770—1840), Preussin kuningas (1797—1840).—21, 25.
- Fredrik Vilhelm IV* (1795—1861), Preussin kuningas (1840—1861).—21, 23, 25, 27, 33, 44, 49, 50, 93, 95, 101, 108, 109.
- Fröbel, Julius* (1805—1893), saksalainen publisisti ja edistysmielisen kirjallisuuden kustantaja, pikkuporvarillinen radikaali ja myöhemmin liberaali; osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa; Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului sen vasemmistosiipeen.—90.

G

- Galliffet, Gaston Alexandre Auguste*, markiisi *de* (1830—1909), ranskalainen kenraali, Pariisin kommuunin pyöveleitä.—464, 465, 498.
- Gambetta, Léon* (1838—1882), ranskalainen valtiomies, porvarillinen tasavaltalainen, kansallisen puolustuksen hallituksen jäsen (1870—1871).—447.
- Ganesco, Grégori* (n. 1830—1877), ranskalainen lehtimies, syntyperältään romanialainen, toisen keisarikunnan kaudella bonapartisti, myöhemmin Thiersin hallituksen kannattaja.—478.
- Gervinus, Georg Gottfried* (1805—1871), saksalainen porvarillinen historioitsija, liberaali; 1848 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen.—31.
- Girardin, Delphine de* (1804—1855), ranskalainen kirjailijatar, Emile de Girardinin puoliso.—259.
- Girardin, Émile de* (1806—1881), ranskalainen porvarillinen publisisti ja poliitikko, »La Presse» lehden toimittaja; ennen vuoden 1848 vallankumousta oli oppositiossa Guizotin hallitusta vastaan, vallankumouksen aikana porvarillinen tasavaltalainen, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851), myöhemmin bonapartisti.—212.
- Giraud, Charles Joseph Barthélemy* (1802—1881), ranskalainen lakimies, monarkisti, opetusministeri.—238.
- Gladstone, William Ewart* (1809—1898), englantilainen valtiomies, liberaalipuolueen johtajia 1800-luvun jälkipuoliskolla, valtionrahaston kansleri (finanssiministeri) (1852—1855 ja

- 1859—1866) sekä pääministeri (1868—1874, 1880—1885, 1886, 1892—1894).—279, 583.
- Goethe, Johann Wolfgang* (1749—1832), suuri saksalainen kirjailija ja ajattelijä.—154, 267.
- Gortšakov, Aleksandr Mihailovitš*, ruhtinas (1798—1883), venäläinen valtiomies ja diplomaatti, Wienin-lähettiläs (1854—1856) ja ulkoministeri (1856—1882).—441.
- Gracchus-veljekset, Gaius Sempronius* (153—121 eaa.) ja *Tiberius Sempronius* (163—133 eaa.), muinais-Rooman kansantribuuneja, kamppailivat maanjakolain hyväksymisen puolesta pitäen silmällä talonpoikien etuja.—149.
- Granier de Cassagnac, Adolphe* (1806—1880), ranskalainen lehtimies, periaatteeton poliitikko, vuoteen 1848 orleanisti, sittemmin bonapartisti; toisen keisarikunnan kaudella lakiasäättävän kokouksen jäsen.—258.
- Greif*, preussilainen poliisiupseeri, 1850-luvun alussa yksi preussilaisten vakoilijoiden johtajista Lontoossa.—136, 137, 139.
- Grün, Karl* (1817—1887), saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, 1840-luvun keskivaiheilla oli »todellisen sosialismin» huomattavimpia edustajia.—299.
- Guillaume, James* (1844—1916), sveitsiläinen opettaja, Internationaalien jäsen, sen monien kongressien osanottaja, bakunisti; Haagin kongressissa (1872) hänet erotettiin Internationaalista hajotustoimintansa vuoksi.—400, 402, 516, 517, 528, 542, 548.
- Gutod, Alphonse Simon* (synt. 1805), ranskalainen kenraali, tykistön ylipäällikkö Pariisin piirityksen aikana 1870—1871.—448.
- Guise*, herttua — ks. Henrik II.
- Guizot, François Pierre Guillaume* (1787—1874), ranskalainen porvarillinen historioitsija ja valtiomies, 1840—1848 johti tosiasiallisesti Ranskan sisä- ja ulkopoliittikkaa.—149, 163, 225, 227, 245, 258, 451, 452.
- Görgey, Arthur* (1818—1916), vuosien 1848—1849 Unkarin vallankumouksen johtavia sotilashenkilöitä; Unkarin armeijan ylipäällikkö (huhti — kesäkuussa 1849).—87.

H

- Hampden, John* (1594—1643), 1600-luvun Englannin porvarillisen vallankumouksen merkkihenkilö, ilmaisi porvariston ja porvaristuneen aateliston etuja.—93.
- Hansemann, David* (1790—1864), suurkapitalisti, reinitiläisen liberaalin porvariston johtajia, maaliskuussa 1848 Preussin finanssiministeri.—49, 54, 63, 92, 93.
- Hatzfeldt, Sophie von*, kreivitär (1805—1881), Lassallen ystävä ja kannattaja.—568—570.
- Hausmann, Georges Eugène* (1809—1891), ranskalainen poliitikko, bonapartisti, Seinen departementin prefekti (1853—1870), johti Pariisin uudistustöitä.—479, 493, 494.
- Hautpoul, Alphonse Henri* (1789—1865), ranskalainen kenraali, legitimisti ja sittemmin bonapartisti; sotaministeri (1849—1850).—192, 197, 206—208.

- Haynau, Julius Jakob* (1786—1853), itävaltalainen kenraali, 1848—1849 tukahdutti julmasti Italian ja Unkarin vallankumousliikkeen.—63.
- Harthausen, August* (1792—1866), preussilainen virkailija ja kirjailija, kirjoitti teoksen, joka kuvasi yhteisöjärjestelmän jäänteitä Venäjällä.—577.
- Heeckeren, Georges Charles d'Anthès*, paroni *de* (1812—1895), ranskalainen poliitikko, A. S. Puškinin murhaaja. Vuodesta 1848 bonapartisti, oli järjestämässä vuoden 1871 maaliskuun 22. päivän vastavallankumouksellista kapinaa Pariisissa.—462.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich* (1770—1831), klassisen saksalaisen filosofian huomattavin edustaja, objektiivinen idealisti.—20, 148, 296—299, 393.
- Heine, Heinrich* (1797—1856), suuri saksalainen vallankumouksellinen runoilija.—69.
- Helvétius, Claude Adrien* (1715—1771), merkittävä ranskalainen filosofi, mekanistisen materialismin edustaja, ateisti.—302.
- Henrik II, Guise*, herttua (1614—1664), Fronde-kapinan osanottaja.—257.
- Henrik V*, ks. Chambord, Henri Charles.
- Henrik VI* (1421—1471), Englannin kuningas (1422—1461).—223.
- Henrik LXXII* Reuss-Greiz-Schleiz-Lobenstein-Ebersdorf (1797—1853), pienen saksalaisvaltion Reussin nuoremman haaran valtakunnan ruhtinas (1822—1848).—105.
- Hervé, Edouard* (1835—1899), ranskalainen publisisti; »Journal de Paris» lehden perustaja ja päätoimittaja; porvarillinen liberaali, toisen keisarikunnan kukistumisen jälkeen orleanisti.—491.
- Herzen, Aleksandr Ivanovitš* (1812—1870), suuri venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, materialistifilosofi, publisisti ja kirjailija; 1847 lähti maanpakoon ulkomaille, jossa hän perusti Vapaan venäläisen kirjapainon sekä julkaisi »Poljarnaja zvezda» (Pohjantähti) kokoelmaa ja sanomalehteä »Kolo-kol» (Kello).—411, 508.
- Hins, Eugène* (1839—1923), belgialainen opettaja, proudhonisti ja myöhemmin bakunisti; Internationaalien belgialaisen jaoston perustaja; Brysselin (1868) ja Baselin (1869) kongressien osanottaja.—587.
- Hirsch, Wilhelm*, hampurilainen kauppa-apulainen, 1850-luvun alussa oli Preussin vakoilijana Lontoossa.—137—139.
- Hobbes, Thomas* (1588—1679), huomattava englantilainen filosofi, mekanistisen materialismin edustaja.—339.
- Hohenzollernit*, hallitsijasuku, josta tuli Brandenburgin ruhtinaita (1415—1701), Preussin kuninkaita (1701—1918) ja Saksan keisareita (1871—1918).—433, 480, 572.
- Hugo, Victor* (1802—1885), suuri ranskalainen kirjailija, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen.—143, 144, 190.
- Huxley, Thomas Henry* (1825—1895), englantilainen tiedemies ja luonnontutkija, Ch. Darwinin läheinen työtoveri ja tämän opin tunnetuksi tekijä; filosofian alalla epäjohdonmukainen materialisti.—475.

J

- Jacquemet*, ranskalainen pappi, 1848 Pariisin arkkipiispan yliviikaari.—495.
- Jaubert, Hippolyte François*, kreivi (1798—1874), ranskalainen poliitikko, monarkisti, yleisten töiden ministeri (1840), vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen.—497.
- Jellachich, Josip*, kreivi (1801—1859), itävaltalainen kenraali, Kroatian, Dalmatian ja Slavonian baani (1848—1859), osallistui aktiivisesti vuosien 1848—1849 vallankumouksen tukahduttamiseen Unkarissa ja Itävallassa.—76, 78, 79, 82, 84, 85.
- Johann* (1782—1859), Itävallan arkkiherttua, kesäkuusta 1848 joulukuuhun 1849 Saksan valtakunnan sijaishallitsija.—56, 114, 118, 128, 129.
- Joinville, François Ferdinand Philippe Louis Marie*, Orléansin herttua, prinssi (1818—1900), Ludvig Filipin poika, vuoden 1848 helmikuun vallankumouksen voiton jälkeen lähti maanpakoon Englantiin.—226, 236.
- Jones Richard* (1790—1855) englantilainen taloustieteilijä; hänen teoksensa kuvastavat kansantaloustieteen klassisen koulukunnan rappiota; eräissä kansantaloustieteen kysymyksissä hän ohitti kuitenkin Ricardon.—362.
- Joosef II* (1741—1790), ns. Pyhän Rooman valtakunnan keisari (1765—1790).—39, 41.
- Jordan, Sylvester* (1792—1861), saksalainen lakimies ja poliitikko, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen.—19.

K

- Kaarle Suuri* (n. 742—814), frankkien kuningas (768—800) ja keisari (800—814).—61.
- Kant, Immanuel* (1724—1804), merkittävä saksalainen filosofi, 1700—1800-luvun vaihteen saksalaisen idealismin kantaisä.—297.
- Kugelman, Ludwig* (1830—1902), saksalainen lääkäri, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja, Internationaalinen jäsen, sen useiden kongressien osanottaja; Marxin perheystävä.—576, 578.
- Kult-kaani*, ks. Nadir-šaahi.

L

- Laffitte, Jacques* (1767—1844), ranskalainen suurpankkiiri ja poliitikko, orleanisti.—450.
- La Hitte, Jean Ernest* (1789—1878), ranskalainen kenraali, bonapartisti; lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851), ulkoministeri (1849—1851).—197.
- Lamartine, Alphonse* (1790—1869), ranskalainen runoilija, historioitsija ja poliitikko; 1848 ulkoministeri ja väliaikaisen hallituksen tosiasiallinen päämies.—220.

- Lamorcieriè, Christophe Louis Léon* (1806—1865), ranskalainen kenraali, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen, 1848 osallistui aktiivisesti kesäkuun kapinan tukahduttamiseen, kesäkuusta joulukuuhun 1848 sotaministerinä Cavaignacin hallituksessa.—175, 241.
- Landeck, Bernard* (synt. 1832), ranskalainen koruseppä, Internationaalien ja tämän Pääneuvoston vastustaneen vuoden 1871 ranskalaisen jaoston jäsen.—528.
- La Rochejaquelein, Henri Auguste Georges*, markiisi (1805—1867), ranskalainen poliitikko, legitimistipuolueen johtajia, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokousten jäsen.—227.
- Lassalle, Ferdinand* (1825—1864), saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, asianajaja; 1848—1849 osallistui Reinin maakunnassa virinneeseen demokraattiseen liikkeeseen. 1860-luvun alussa liittyi työväenliikkeeseen, Saksan yleisen työväenyhdistyksen (1863) perustajia; kannatti Saksan yhdistämistä »ylhäältä käsin» Preussin johdolla; pani Saksan työväenliikkeessä alulle opportunistisen suuntauksen.—409, 534, 568—572, 581.
- Latour, Theodor*, kreivi (1780—1848), itävaltalainen valtiomies, monarkisti; 1848 sotaministerinä; lokakuussa 1848 Wienin kapinalliset murhasivat hänet.—79.
- Leblanc, Albert Felix* (synt. 1844), Ranskan työväenliikkeen osanottaja, kannatti bakunisteja, insinööri, Internationaalien Pariisin järjestön jäsen ja Pariisin kommuunin osanottaja, tämän edustajana osallistui Lyonissa Kommuunin julistamisyhteyteen. Kommuunin tukahduttamisen jälkeen oli maanpaossa Englannissa, esiintyi bonapartistina.—589.
- Lecomte, Claude Martin* (1817—1871), Ranskalainen kenraali, 18. maaliskuuta 1871 kapinaan nousseet sotilaat ampuivat hänet sen jälkeen, kun Thiersin hallituksen yritys valloittaa kansalliskaartin tykistö epäonnistui.—460, 461, 466, 486, 487, 489.
- Lecraft, Benjamin* (1809—1897), englantilaisten trade unionien reformistisia johtomiehiä, ammatiltaan huonekalupuuseppä, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1864—1871). Esiintyi Pariisin kommuunia sekä Pääneuvoston julistusta Kansalais-sota Ranskassa vastaan, erosi hänen luopuruutensa tuomineesta Pääneuvostosta.—505.
- Ledru-Rollin, Alexandre Auguste* (1807—1874), ranskalainen publisisti, pikkuporvarillisten demokraattien johtomiehiä, toimitti »Réforme» lehteä; perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokousten jäsen, missä johti vuoripuoluetta, sittemmin maanpakolainen.—9, 63, 160, 175, 181, 185.
- Le Flô, Adolphe Emmanuel Charles* (1804—1887), ranskalainen kenraali ja poliitikko; järjestyspuolueen edustaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokousten jäsen.—172, 241, 461, 465.
- Lefrançais, Gustave* (1826—1901), ranskalainen kumousmies, vasemmistoproudhonisti, ammatiltaan opettaja, osallistui vuoden 1848 vallankumoukseen. 1860-luvun lopulta Internatio-

- naalin ja Pariisin kommuunin jäsen, Kommuunin tukahduttamisen jälkeen lähti maanpakoon Sveitsiin, missä liittyi anarkisteihin.—530, 532, 549.
- Leo, Heinrich* (1799—1878), saksalainen historioitsija ja publisiisti, ääriantumuksellisten poliittisten ja uskonnollisten katsomusten puoltaja, preussilaisten junkkereiden ideologeja.—520.
- Leopold* (1790—1852), Badenin suurherttua (1830—1852).—116.
- Liebknecht, Wilhelm* (1826—1900) Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen merkkihenkilö; osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen; Kommunistien liiton ja I Internationaalin jäsen; Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen perustajia ja johtajia; Marxin ja Engelsin ystävä ja työtoveri.—403, 409, 569, 571, 577.
- Lincoln, Abraham* (1809—1865), merkittävä amerikkalainen valtiomies, USA:n presidentti (1861—1865); yksi tasavaltalaispuolueen perustajista; huhtikuussa 1865 hänet murhasi orjanomistajien asemies.—294—295, 377.
- Linguet, Simon Nicolas Henri* (1736—1794), ranskalainen asianajaja ja taloustieteilijä, arvosteli terävästi porvarillisia vapauksia ja omistusta.—304.
- Locke, John* (1632—1704), huomattava englantilainen dualistifilosofi, sensualisti.—150.
- Louis Bonaparte*, ks. Napoleon III.
- Louis Napoleon*, ks. Napoleon III.
- Ludvig Filip* (1773—1850), Orléansin herttua, Ranskan kuningas (1830—1848).—44, 154, 156, 159, 160, 166, 169, 175, 187, 189, 202, 224, 226, 228, 229, 247, 283, 417, 418, 450, 453, 460, 472, 486.
- Ludvig Filip Albert*, Pariisin kreivi (1838—1894), kuningas Ludvig Filipin pojanpoika, Ranskan kruunun tavoittelija.—224.
- Ludvig XIV* (1638—1715), Ranskan kuningas (1643—1715).—249.
- Ludvig XV* (1710—1774), Ranskan kuningas (1715—1774).—259.
- Ludvig XVI* (1754—1793), Ranskan kuningas (1774—1792), hänet teloitettiin 1700-luvun lopun Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana.—21—22, 422, 520.
- Ludvig XVIII* (1755—1824), Ranskan kuningas (1814—1815 ja 1815—1824).—149.
- Luther, Martti* (1483—1546), tunnettu uskonpuhdistaja, protestantismien (luterilaisuuden) alullepanija Saksassa; saksalaisen porvariston ideologi.—148.

M

- Mac-Mahon, Marie Edmé Patrick Maurice de* (1808—1893), ranskalainen taantumuksellinen sotilashenkilö ja poliitikko, bonapartisti; Pariisin kommuunin pyöveleitä; kolmannen tasavallan presidentti (1873—1879).—489, 494, 495.
- Magnan, Bernard Pierre* (1791—1865), ranskalainen marsalkka, bonapartisti, vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappauksen järjestäjiä.—228, 238, 241.

- Maistre, Joseph de* (1753—1821), ranskalainen kirjailija, taantumuksellisen ylimystön ja klerikaalien ideologeja, vastusti kiihkeästi 1700-luvun lopun Ranskan porvarillista vallankumousta.—22.
- Maleville, Léon de* (1803—1879), ranskalainen poliitikko, orleanisti, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäättävän kansalliskokousten jäsen sekä sisäministeri (joulukuun loppupuolella 1848).—220.
- Maljornal* (synt. n. 1843), kansalliskaartin upseeri, Internationaalin ja kansalliskaartin keskuskomitean jäsen, kommunnardi.—462.
- Malon, Benoît* (1841—1893), ranskalainen sosialisti, Internationaalin jäsen, vuoden 1866 Genèven kongressin osanottaja sekä vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen, luopui valtuuksistaan. Kansalliskaartin keskuskomitean ja Pariisin kommuunin jäsen, Kommuunin kukistamisen jälkeen oli maanpaossa aluksi Italiassa ja sitten Sveitsissä.—519, 520, 527, 530—532, 546, 549.
- Malou, Jules* (1810—1886), belgialainen valtiomies, kuului kato-liseen puolueeseen, finanssiministeri (1844—1847, 1870—1878), pääministeri (1871—1878).—506.
- Malthus, Thomas Robert* (1766—1834), englantilainen pappi, taloustieteilijä; ihmisvihaa uhkuvan väestöteorian julistaja.—297, 354.
- Manteuffel, Otto Theodor von*, paroni (1805—1882), preussilainen valtiomies, sisäministeri (1848—1850), ministeripresidentti (1850—1858).—93.
- Markovski*, Venäjän tsaarihallituksen asiamies Ranskassa, 1871 yksi Thiersin toimintakumppaneita.—478.
- Marr, Wilhelm* (1819—1904), saksalainen pikkuporvarillinen publisisti ja lehtimies; 1865—1866 julkaisi Hampurissa sanomalehteä »Beobachter an der Elde», 1860-luvun alkupuoliskolla kannatti Bismarckin politiikkaa.—569.
- Marrast, Armand* (1801—1852), ranskalainen publisisti, malttilisten porvarillisten tasavaltalaisten johtomiehiä, »National» lehden toimittaja; 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen ja Pariisin määri sekä perustuslakia säätävän kansalliskokouksen puheenjohtaja (1848—1849).—9, 150, 160, 171, 172.
- Marx, Karl* (1818—1883) (elämäkertatietoja).—139, 146, 147, 379, 380, 398, 412, 415, 416, 426, 529, 590.
- Masaniello* (Tommaso Aniello) (1620—1647), kalastaja, johti 1647 Napolin kansankapinaa Espanjan herruutta vastaan.—239.
- Mauguin, François* (1785—1854), ranskalainen lakimies, vuoteen 1848 asti liberaalisen dynastisen opposition johtajia; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäättävän kansalliskokousten jäsen.—209, 210.
- Maupas, Charlemagne Emile de* (1818—1888), ranskalainen asianajaja, bonapartisti, Pariisin poliisin prefekti (1851), vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappauksen järjestäjiä, poliisiministeri (1852—1853).—238.
- Mazzini, Giuseppe* (1805—1872), italialainen kumousmies, porvarillinen demokraatti, Italian kansallisen vapautusliikkeen

- johtajia, 1849 Rooman tasavallan väliaikaisen hallituksen päämies ja 1850 Euroopan demokraattien keskuskomitean järjestäjiä Lontoossa.—586.
- Menenius Agrippa* (k. 493 eaa.), roomalainen patriisi.—313.
- Messenhauser, Caesar Wenzel* (1813—1848), itävaltalainen upseeri, kansalliskaartin päällikkö ja Wienin komendantti vuoden 1848 lokakuun kapinan aikana; vastavallankumoukselliset ampuivat hänet valloitettuaan kaupungin.—83.
- Metternich, Clemens*, ruhtinas (1773—1859), itävaltalainen taantumuksellinen valtiomies; ulkoministeri (1809—1821), kansleri (1821—1848) ja yksi pyhän allianssin perustajista.—21, 36—38, 40, 41, 43—45, 47, 49, 67, 75.
- Mierostawski, Ludwik* (1814—1878), puolalainen poliitikko ja sotilas, osallistui Puolan kapinaan 1830—1831; johti Poznanin kapinaa 1848 ja sittemmin Sisilian kapinallisten taistelua; Badenin ja Pfalzin kapinan aikana 1848 oli vallankumouksellisen armeijan päällikkönä; Puolan kapinan aikana 1863 hänet julistettiin diktaattoriksi, kapinan kukistamisen jälkeen matkusti maanpakolaisena Ranskaan.—124.
- Millière, Jean Baptiste* (1817—1871), ranskalainen lehtimies, vasesmistoproudhonisti; versaillesilaiset ampuivat hänet toukokuussa 1871.—448, 501.
- Miquel, Johannes von* (1828—1901), saksalainen poliitikko ja finanssimies; 1840-luvulla Kommunistien liiton jäsen, alkaen 1850-luvulta liberaali ja yksi Kansallisen liiton (1859) perustajista; vuodesta 1867 kansallis-liberaalien oikeistosiiven johtajia, preussilaisen edustajakamarin jäsen sekä Pohjois-Saksan ja sittemmin Saksan valtiopäivien jäsen.—569, 572.
- Mirabeau, Honoré Gabriel* (1749—1791), Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen merkkihenkilö, ilmaisi suurporvariston ja porvaristuneen aateliston etuja; kirjoitti teoksen Fredrik Suuren aikaisesta preussilaisesta monarkiasta.—451, 569.
- Molé, Louis Mathieu*, kreivi (1781—1855), ranskalainen valtiomies, orleanisti, pääministeri (1836—1837 ja 1837—1839), toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokousten jäsen.—197, 227.
- Monk, George* (1608—1670), englantilainen kenraali; myötävaikutti 1660 aktiivisesti monarkian palauttamiseen Englannissa.—206.
- Montalembert, Charles* (1810—1870), ranskalainen publisisti, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokousten jäsen, orleanisti, katolisen puolueen johtaja.—217, 227, 254.
- Montesquieu, Charles* (1689—1755), merkittävä ranskalainen sosiologi, taloustieteilijä ja kirjailija, 1700-luvun porvarillisen valistusfilosofian edustaja, perustuslaillisen monarkian teoreetikko.—472
- Morny, Charles Auguste Louis Joseph*, kreivi de (1811—1865), ranskalainen poliitikko, bonapartisti, lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), vuoden 1851 joulukuun 2. päi-

- vän valtiokaappauksen järjestäjä, sisäministeri (joulukuu 1851 — tammikuu 1852).—258.
- Morton, John Chalmers* (1821—1888), englantilainen agronomi, kirjoitti useita teoksia maatalouskysymyksistä.—319.
- Mosle, Johann Ludwig* (1794—1877), saksalainen upseeri; 1848 hänet lähetettiin valtakunnankomissaarina Wieniin.—89.
- Münzer, Thomas* (n. 1490—1525), suuri saksalainen kumousmiehen, talonpojisto- ja plebeijileirin johtaja ja ideologi uskonpuhdistuksen ja vuoden 1525 talonpoikaissodan aikana; julisti utooppisen tasanjakokommunismien aatteita.—379.

N

- Nadir-šaahi* (Kuli-Kaani) (1688—1747), Iranin šaahi (1736—1747); 1738—1739 suoritti ryöstöretken Intiaan.—260.
- Napoleon I Bonaparte* (1769—1821), Ranskan keisari (1804—1814 ja 1815).—10, 25, 33, 125, 144, 149, 150, 165, 205—207, 239, 240, 243, 246—248, 250—254, 256, 257, 259, 421, 426, 434, 440, 441, 452, 478, 587.
- Napoleon III* (Louis Napoleon Bonaparte) (1808—1873), Napoleon I:n veljenpoika, toisen tasavallan presidentti (1848—1851) ja Ranskan keisari (1852—1870).—132, 141, 143, 144, 150, 151, 159, 167—172, 174, 175, 179, 181, 182, 186—190, 192, 196—198, 201—209, 211—222, 226, 228, 229, 231, 233, 236—240, 242—248, 249, 251, 253—257, 259, 304, 383, 415, 418, 419, 430, 432, 434, 436, 437, 441, 443, 444, 446, 448, 452—455, 457—459, 467, 468, 472, 476—480, 482, 484, 486, 488, 517, 522, 535, 551, 577, 589.
- Nero* (37—68), Rooman keisari (54—68).—283.
- Netšajev, Sergei Gennadijevitš* (1847—1882), venäläinen salaliittolaissvallankumouksellinen, osallistui 1868—1869 ylioppilasliikkeeseen Pietarissa; 1869—1871 oli läheisessä yhteydessä Bakuniniin, perusti salaisen järjestön »Narodnaja rasprava» (Kansankosto) (1869); 1872 Sveitsin viranomaiset luovuttivat hänet Venäjän hallitukselle; kuoli Pietari-Paavalin linnoitukseen.—513, 514, 590.
- Neumayer, Maximilian Georg Joseph* (1789—1866), ranskalainen kenraali, järjestyspuolueen kannattaja.—206.
- Newman, Francis William* (1805—1897), englantilainen radikaali, kirjoittanut teoksia uskonnon, politiikan ja taloustieteen kysymyksistä.—318.
- Newman, William*, ks. Newmarch, William.
- Newmarch, William* (1820—1882), englantilainen talous- ja tilastotieteilijä.—318.
- Ney, Edgar* (1812—1882), ranskalainen upseeri, bonapartisti, presidentti Louis Bonaparten adjutantti.—190.
- Nothjung, Peter* (1821—1866), saksalainen räätäli, Kölnin työväenyhdistyksen ja Kommunistien liiton jäsen, yksi syytetyistä Kölnin kommunistien oikeusjutussa.—136.

O

- Odger, George* (1820—1877), Englannin trade unionien reformistisia johtomiehiä, ammatiltaan suutari, oli mm. perustamassa trade unionien Lontoon neuvostoa ja 1862—1872 sen sihteerinä; 1871 esiintyi Pariisin kommuunia ja Pääneuvoston esittämää julistusta Kansalaissota Ranskassa vastaan; erosi Pääneuvostosta tämän tuomittua hänen luopuruutensa; myöhemmin jatkoi parjaukskampanjaa Internationaalien johtoa ja Kommuunin osanottajia vastaan.—505, 511.
- Orléans, Nicolas Charles Victor* (1830—1848).—168, 177, 222, 225, 226, 248, 257.
- Orléansin herttua*, ks. Ludvig Filip.
- Orléansin herttuatar*, Héléne, omaa sukua Mecklenburg (1814—1858), Ludvig Filipin vanhimman pojan Ferdinandin leski.—160, 190.
- Oudinot, Nicolas Charles Victor* (1791—1863), ranskalainen kenraali, orleanisti; 1849 johti Rooman tasavaltaa vastaan lähetettyjä joukkoja, koetti vastustaa 2. joulukuuta 1851 toimeenpantua vallankaappausyritystä.—171, 186, 190.
- Owen, Robert* (1771—1858), suuri englantilainen utopistisocialisti.—287, 318, 393, 534, 575.

P

- Palacký, František* (1798—1876), merkittävä tšekkiläinen historioitsija ja porvarillinen poliitikko, liberaali; ajoi Habsburgien monarkian säilyttämisen politiikkaa.—64.
- Paladines*, ks. Aurelle de Paladines.
- Palikao*, ks. Cousin-Montauban.
- Palmerston, Henry John Temple*, varakreivi (1784—1865), englantilainen valtiomies, tory-puolueen jäsen, vuodesta 1830 whig-puolueen johtomiehiä; ulkoministeri (1830—1834, 1835—1841 ja 1846—1851), sisäministeri (1852—1855) ja pääministeri (1855—1858 ja 1859—1865).—288.
- Pariisin kreivi*, ks. Ludvig Filip Albert.
- Pèn, Henri de* (1830—1888), ranskalainen lehtimies, monarkisti, Pariisissa 22. maaliskuuta 1871 puhjenneen vastavallankumouksellisen kapinan järjestäjä.—462.
- Perczel, Moritz* (1811—1899), unkarilainen kenraali, vuosien 1848—1849 Unkarin vallankumouksen osanottaja; vallankumouksen kukistamisen jälkeen lähti maanpakoon Turkkiin ja sittemmin Englantiin.—79, 83, 85.
- Perret, Henri*, Sveitsin työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan kaivertaja, Internationaalien johtomiehiä Sveitsissä, Sosialistisen demokratian yhdistyksen jäsen (1868—1869), Romaanisen liittokomitean pääsihteeri (1868—1873), kuului »Egalité» lehden toimituskuntaan, 1869 teki pesäeron bakunistien kanssa, mutta Internationaalien Haagin kongressin jälkeen asetui sovittelukannalle.—410.
- Perron, Charles Eugene* (1837—1919), Sveitsin työväenliikkeen toimihenkilö, emaljitaiteilija ja sittemmin kartanpiirtäjä; bakunisti, Internationaalien Lausannen (1867) ja Brysselin

- (1868) kongressien osanottaja, Sosialistisen demokratian yhdistyksen keskustoimikunnan jäsen, »Egalité» lehden toimittaja (1869), yksi »Solidarité» lehden toimittajista ja Juran liiton johtajista; myöhemmin loittoini työväenliikkeestä.—400.
- Perrot, Benjamin Pierre* (1791—1865), ranskalainen kenraali, 1848 osallistui kesäkuun kapinan tukahduttamiseen, 1849 oli Pariisin kansalliskaartin päällikkönä.—215.
- Persigny, Jean Gilbert Victor*, kreivi (1808—1872), ranskalainen valtiomies, bonapartisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappauksen järjestäjiä, sisäministeri (1852—1854 ja 1860—1863).—221, 236.
- Pic, Jules*, ranskalainen lehtimies, bonapartisti, »Étandard» lehden vastaava kustantaja.—449.
- Picard, Ernest* (1821—1877), ranskalainen asianajaja ja poliitikko, maltillinen tasavaltalainen, kansallisen puolustuksen hallituksen finanssiministeri (1870—1871), sisäministeri Thiersin hallituksessa (1871) ja yksi Kommuunin pyöveleistä.—449, 457, 463, 497.
- Picard, Eugène Arthur* (synt. 1825), ranskalainen poliitikko ja pörssimeklari, maltillinen tasavaltalainen, edellisen veli.—449.
- Pietari I* (Suuri) (1672—1725), Venäjän tsaari vuodesta 1682 ja sen keisari vuodesta 1721.—303.
- Piétri, Joseph Marie* (1820—1902), ranskalainen poliitikko, bonapartisti, Pariisin poliisiprefekti (1866—1870).—432, 484, 528.
- Pius IX* (1792—1878), Rooman paavi (1846—1878).—190.
- Polignac, Auguste Jules Armand Marie*, ruhtinas (1780—1847), ranskalainen valtiomies, legitimisti ja klerikaali, ulkoministeri ja pääministeri (1829—1830).—227.
- Pouyer-Quertier, Augustin Thomas* (1820—1891), ranskalainen suurtehtailija ja poliitikko, finanssiministeri (1871—1872).—456, 457, 488.
- Proudhon, Pierre Joseph* (1809—1865), ranskalainen publisisti, taloustieteilijä ja sosiologi, pikkuporvariston ideologi, anarkismin kantaisija; 1848 perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen.—143—144, 185, 296—304, 393, 424, 425, 569, 574, 580, 581, 584, 587.
- Publicola* (Publius Valerius Publicola) (k. 503 eaa.), Rooman tasavallan puoleksi tarunomainen valtiomies.—149.
- Pyat, Félix* (1810—1889), ranskalainen publisisti, pikkuporvarillinen demokraatti, osallistui vuoden 1848 vallankumoukseen, vuodesta 1849 maanpakolainen; harjoitti useita vuosia parjaustoimintaa Marxia ja Internationaalia vastaan käyttämällä hyväkseen Lontoon ranskalaista jaostoa; Pariisin kommuunin jäsen.—503, 522.

R

- Radetzky, Joseph*, kreivi (1766—1858), itävaltalainen sotamarsalkka, vuodesta 1831 Pohjois-Italiassa olevien Itävallan sota-voimien komentaja, 1848—1849 tukahdutti julmasti Italiassa

- virinneen vallankumoukselliseen ja kansallisen vapautusliikkeen.—69, 76, 77, 81.
- Raffles, Thomas Stamford* (1781—1826), englantilainen siirtomaa-virkailija, 1811—1816 Jaavan kuvernööri, kirjoitti Jaavan historian.—261.
- Ramsay, George* (1800—1871), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen viimeisimpiä edustajia.—262.
- Raspail, François* (1794—1878), merkittävä ranskalainen luonnontutkija, sosialisti, oli lähellä vallankumouksellista proletaariaattia; osallistui vuosien 1830 ja 1848 vallankumouksiin; perustuslakia säätävän kansalliskokouksen jäsen.—276.
- Rateau, Jean Pierre* (1800—1887), ranskalainen asianajaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen, bonapartisti.—169.
- Raumer, Friedrich* (1781—1873), saksalainen taantumuksellinen historioitsija ja poliitikko.—304.
- Regnault de Saint-Jean d'Angély, Auguste Michel Étienne*, kreivi (1794—1870), ranskalainen kenraali, bonapartisti, sotaministeri (tammikuussa 1851).—215.
- Reitlinger, J.* Favren ystävä ja henkilökohtainen sihteeri.—500.
- Rémusat, Charles François Marie*, kreivi (1797—1875), ranskalainen valtiomies ja kirjailija, orleanisti, sisäministeri (1840) ja ulkoministeri (1871—1873).—216.
- Reuter, Max*, 1850-luvun alussa preussilaisena vakoilijana Lontoossa.—136, 139.
- Ricardo, David* (1772—1823), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen huomattavin edustaja.—300, 330, 361, 362.
- Richard, Albert* (1846—1925), ranskalainen lehtimies, Internationaalin Lyonin jaoston johtajia, salaisen yhdistyksen jäsen, vuoden 1870 Lyonin kapinan osanottaja, Pariisin kommuunin kukistamisen jälkeen esiintyi bonapartistina.—515—517, 522, 550—552, 589.
- Rikhard III* (1452—1485), Englannin kuningas (1483—1485).—223.
- Robert, Fritz*, sveitsiläinen opettaja, bakunisti, Internationaalin Brysselin (1868) ja Baselin (1869) kongressien osanottaja, kuului »Solidarité» lehden toimituskuntaan.—516, 542.
- Robespierre, Maximilien* (1758—1794), Ranskan 1700-luvun lopulla tapahtuneen porvarillisen vallankumouksen merkkimies, jakobiinien johtaja, vallankumouksellisen hallituksen päämies (1793—1794).—148, 149, 317.
- Robin, Paul* (synt. 1837), ranskalainen opettaja, bakunisti, Sosialistisen demokratian yhdistyksen johtajia, Internationaalin Pääneuvoston jäsen (1870—1871), Baselin kongressin (1869) ja Lontoon konferenssin (1871) osanottaja.—518, 528, 529, 587.
- Robinet, Jean François Eugène* (1825—1899), ranskalainen historioitsija, positivist; Pariisin erään piirin määrä vuosien 1870—1871 piirityksen aikana.—497.
- Roemer, Friedrich* (1794—1864), württembergiläinen valtiomies, 1848—1849 oikeus- ja pääministeri, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen.—19.

- Roesler, Gustav Adolf* (1818—1855), saksalainen lehtimies, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, vuodesta 1850 maanpaossa Amerikassa.—130.
- Rose, George* (1744—1818), englantilainen valtiomies, tory-puolueen jäsen, valtionrahaston kansleri (finanssiministeri) (1782—1783 ja 1784—1801).—359.
- Rothschild, Anselm* (1773—1855), Rothschildien pankkiirisuvun pää Frankfurt am Mainissa.—26.
- Rotteck, Karl* (1775—1840), saksalainen porvarillinen historioitsija ja poliitikko, liberaali.—19, 30.
- Rouher, Eugène* (1814—1884), ranskalainen valtiomies, bonapartisti, oikeusministeri (1849—1852 väliajoin).—209, 210, 220.
- Rousseau, Jean Jacques* (1712—1778), tunnettu ranskalainen valituskirjailija, demokraatti ja pikkuporvariston ideologi.—304.
- Royer-Collard, Pierre Paul* (1763—1845), ranskalainen filosofi ja poliitikko, monarkisti.—149.

S

- Sacase, François* (1808—1884), ranskalainen oikeusviranomainen, monarkisti, vuodesta 1871 kansalliskokouksen jäsen.—535, 553.
- Saint-Arnaud, Armand Jacques Achille Leroy de* (1801—1854), ranskalainen marsalkka, bonapartisti; oli järjestämässä vuoden 1851 joulukuun 2. päivän vallankaappausta, sotaministeri (1851—1854).—172.
- Sainte-Beuve, Pierre Henri* (1819—1855), ranskalainen tehtailija ja maanomistaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen, edusti järjestyspuoluetta.—230.
- Saint-Jean d'Angély*, ks. Regnault de Saint-Jean d'Angély, Auguste Michel Étienne.
- Saint-Just, Louis Antoine* (1767—1794), Ranskan Suuren vallankumouksen merkkimies, yksi jakobiinien johtajista.—149.
- Saint-Priest, Emmanuel Louis Marie*, varakreivi (1789—1881), ranskalainen kenraali ja diplomaatti, legitimisti, lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851).—225.
- Saint-Simon, Henri* (1760—1825), suuri ranskalainen utopistisocialisti.—19, 28, 296, 393, 401, 513, 534, 581.
- Saisset, Jean* (1810—1879), ranskalainen amiraali ja poliitikko, monarkisti, Pariisin kansalliskaartin ylipäällikkö (20.—25. maaliskuuta 1871), koetti yhdistää taantumusvoimat kukistaakseen maaliskuun 18. päivän vallankumouksen; vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen.—463.
- Sallandrouse, Charles Jean* (1808—1867), ranskalainen teollisuudenharjoittaja, perustuslakia säätävän kansalliskokouksen jäsen (1848—1849), bonapartisti.—240.
- Saltykov, Aleksei Dmitrijevitš*, ruhtinas (1806—1859), venäläinen matkailija, kirjailija ja taidemaalari.—273.
- Salvandy, Narcisse Achille*, kreivi (1795—1856), ranskalainen kirjailija ja valtiomies, orleanisti, opetusministeri (1837—1839 ja 1845—1848).—225.

- Say, Jean Baptiste* (1767—1832), ranskalainen porvarillinen taloustieteilijä, vulgaarin kansantaloustieteen edustaja.—149.
- Scheffer*, Ranskan kansalliskaartin jäsen, kommunaardi.—465.
- Schöll*, ranskalainen työläinen, Internationaalien Lyonin jaoston jäsen, maanpakolaisena Lontoossa, 1872 yhtyi kannattamaan bonapartelaisia keisarikunnan palauttamissuunnitelmia.—589.
- Schramm, Jean Paul Adam* (1789—1884), ranskalainen kenraali ja poliitikko, bonapartisti, sotaministeri (1850—1851).—207.
- Schramm, Rudolf* (1813—1882), saksalainen publisisti, pikkuporvarillinen demokraatti, 1848 Preussin kansalliskokouksen jäsen, kuului sen vasemmistosiipeen; vallankumouksen jälkeen lähti maanpakoon Englantiin, esiintyi Marxia vastaan; 1860-luvulla kannatti Bismarckia.—569.
- Schulze-Delitzsch, Hermann* (1803—1883), saksalainen poliitikko ja vulgaari taloustieteilijä; 1848 Preussin kansalliskokouksen jäsen; 1860-luvulla porvarillisen progressistipuolueen johtomiehiä; koetti viedä työläisten huomion vallankumoustaistelusta järjestämällä osuuskuntia.—572.
- Schwarzenberg, Felix*, ruhtinas (1800—1852), itävaltalainen taantumuksellinen valtiomies ja diplomaatti; Wienin vallankumouksen kukistamisen jälkeen lokakuussa 1848 pääministeri ja ulkoministeri.—47.
- Schwarzer, Ernst* (1808—1860), itävaltalainen virkamies ja publisisti, yleisten töiden ministeri (heinä—syyskuussa 1848).—78.
- Schweitzer, Johann Baptist* (1833—1875), lassallelaisuuden huomattavimpia edustajia Saksassa, Saksan yleisen työväenyhdistyksen puheenjohtaja (1867—1871), vastusti työläisten liittymistä I Internationaaliin ja taisteli sosiaalidemokraattista puoluetta vastaan; 1872 hänet erotettiin työväenyhdistyksestä, kun tuli paljastetuksi hänen yhteytensä preussilaisiin viranomaisiin.—296, 403, 409, 410, 569, 571, 372, 581, 587.
- Schwitzguébel, Adhémar* (1844—1895), Sveitsin työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan kaivertaja, Internationaalien jäsen, bakunisti, Sosialistisen demokratian yhdistyksen ja Juran liiton johtomiehiä, Internationaalien Haagin kongressin (1872) osanottaja.—542.
- Senior, Nassau William* (1790—1864), englantilainen vulgaari taloustieteilijä.—286, 317.
- Serrailleur, Auguste* (synt. 1840), Ranskan ja kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan lestien tekijä, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1869—1872), Belgian (1870) ja Ranskan (1871—1872) kirjeenvaihtaja-sihteeri.—527.
- Shakespeare, William* (1564—1616), suuri englantilainen kirjailija.—246, 359.
- Shaw, Robert* (k. 1869), Englannin työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan maalari, osallistui Internationaalien perustavaan kokoukseen 28. syyskuuta 1864, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1864—1869), osallistui aktiivisesti sen työhön propagoimalla Internationaalien aatteita trade unionien paikallisissa järjestöissä.—511.

- Sigel, Franz* (1824—1902), badenilainen upseeri, pikkuporvarillinen demokraatti; Badenin-Pfalzin kapinan aikana 1849 Badenin vallankumousarmeijan ylipäällikkö ja sittemmin ylipäällikön sijainen; 1852 matkusti USA:han, osallistui aktiivisesti sisällissotaan pohjoisvaltioiden puolella.—124.
- Simon, Jules* (1814—1896), ranskalainen valtiomies, maltillinen tasavaltalainen, opetusministeri (1870—1873), Kommuunin vastaisen taistelun innoittaja, pääministeri (1876—1877).—457.
- Sismondit, Jean Charles Léonard Simonde de* (1773—1842), sveitsiläinen taloustieteilijä, kapitalismin pikkuporvarillinen arvostelija.—145, 362.
- Smith, Adam* (1723—1790), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen huomattavimpia edustajia.—330, 337, 362.
- Smith, Edward* (n. 1818—1874), englantilainen lääkäri.—280.
- Soulouque, Faustin* (n. 1782—1867), Haitin neekeritasavallan presidentti, julistautui 1849 keisariksi Faustin I:n nimellä.—258.
- Stadion, Franz*, kreivi (1806—1853), itävaltalainen valtiomies, Galitsian ja Böömin Moravian kansallista vapautusliikettä vastaan suunnatun taistelun järjestäjiä, sisäministeri (1848—1849).—90.
- Stefanoni, Luigi* (1842—1905), italialainen kirjailija ja publisisti, porvarillinen demokraatti, rationalisti, osallistui Garibaldiin retkiin, »Libero Rensiero» aikakauslehden perustaja ja toimittaja, kannatti bakunisteja.—549.
- Stieber, Wilhelm* (1818—1882), preussilainen poliisivirkailija, Preussin poliittisen poliisin päällikkö (1850—1860), Kölnin oikeusjutun järjestäjiä Kommunistien liiton jäseniä vastaan ja päätodistaja tässä oikeudenkäynnissä (1852).—136—139.
- Stüve, Johann Karl Bertram* (1798—1872), saksalainen poliitikko, liberaali; Hannoverin sisäministeri (1848—1850).—19.
- Sue, Eugène* (1804—1857), ranskalainen kirjailija, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851).—198.
- Sulla (Lucius Cornelius Sulla)* (138—78 eaa.), roomalainen sotapäällikkö ja valtiomies, konsuli (88 eaa.), diktaattori (82—79 eaa.).—454, 490.
- Susane, Louis* (1810—1876), ranskalainen kenraali, sotaministeriön tykistöhallinnon päällikkö, kirjoitti Ranskan armeijan historiasta.—448.

T

- Tacitus, Publius Cornelius* (n. 55— n. 120), tunnetuin roomalainen historioitsija, kirjoittanut teokset De origine et situ Germanorum (Germaania), Historiae, Annales.—491.
- Taillefer, honapartistien »Étendard»* lehden julkaisuun liittyneiden huijausten osanottaja.—449.
- Tamerlan*, ks. Timur Lenk.
- Tamster, François Laurent Alphonse* (1809—1880), ranskalainen kenraali ja poliitikko, tasavaltalainen; Pariisin kansallis-

- kaartin päällikkö (syys — marraskuussa 1870), vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen.—461.
- Terzaghi, Carlo* (synt. n. 1845), italialainen asianajaja, Torinon Proletariaatin vapautus -nimisen työväenyhdistyksen sihteeri; 1872 hänestä tuli poliisin asiamies.—540.
- Theisz, Albert* (1839—1880), Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, ammatiltaan metallialan veistäjä, proudhonisti, Pariisin kommuunin jäsen, Kommuunin kukistamisen jälkeen lähti maanpakoon Englantiin, Internationaalinen Pääneuvoston jäsen (1872) ja sen rahastonhoitaja.—523, 528.
- Thiers, Adolphe* (1797—1877), ranskalainen historioitsija ja valtiomies, orleanisti, toimeenpanevan vallan esimies (ministerineuvoston puheenjohtaja) (1871), tasavallan presidentti (1871—1873); Pariisin kommuunin pyöveli.—172, 179, 181, 185, 197, 217, 226, 227, 230, 233, 239, 241, 302, 420, 423, 431, 446, 447, 450—459, 461, 463—465, 468, 469, 476, 478—480, 482—491, 493—495, 497, 523, 550, 553, 554, 576, 589.
- Thomas, Clément* (1809—1871), ranskalainen poliitikko, kenraali, maltillinen tasavaltalainen; osallistui vuoden 1848 kesäkuun kapinan tukahduttamiseen Pariisissa; Pariisin kansalliskaartin päällikkö (marraskuu 1870— helmikuu 1871), sabotoi kavalasti kaupungin puolustusta; 18. maaliskuuta 1871 kapinaan nousseet sotilaat ampuivat hänet.—460, 466, 486, 487, 489.
- Thorigny, Pierre François Elisabeth* (1798—1869), ranskalainen lakimies, 1834 tutki Lyonin huhtikuun kapinan osanottajien juttua; bonapartisti, sisäministeri (1851).—237.
- Thornton, William Thomas* (1813—1880), englantilainen taloustieteilijä.—359.
- Timur Lenk* (Tamerlan) (1336—1405), keskiaasialainen sotapäällikkö ja valloittaja, perusti Idässä laajan valtakunnan.—267, 464.
- Tolain, Henri Louis* (1828—1897), ranskalainen työmies, kaivertaja, oikeistoproudhonisti, Internationaalinen Pariisin jaoston johtomiehiä, Internationaalinen Lontoon konferenssin (1865), ja useiden kongressien osanottaja, vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen; Pariisin kommuunin aikana siirtyi versaillesilaisien puolelle ja hänet erotettiin Internationaalista.—465.
- Tooke, Thomas* (1774—1858), englantilainen taloustieteilijä, joka oli lähellä klassista koulukuntaa: arvosteli Ricardon rahoiteoriaa.—318, 337.
- Trochu, Louis Jules* (1815—1896), ranskalainen kenraali ja poliitikko, orleanisti; johti kansallisen puolustuksen hallitusta, Pariisin asevoimien ylipäällikkö (syyskuussa 1870— tammiukuussa 1871), sabotoi kavalasti kaupungin puolustusta; vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen.—446, 447, 458, 461, 494.
- Tšernyševski, Nikolai Gavrilovitš* (1828—1889), suuri venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, tiedemies, kirjailija ja kirjallisuusarvostelija; Venäjän sosiaalidemokraattien huomattava edelläkävijä.—397.

U

- Ure, Andrew* (1778—1857), englantilainen kemisti ja vulgaari taloustieteilijä.—286, 319.
- Urquhart, David* (1805—1877), englantilainen diplomaatti, taantumuksellinen publisisti ja poliitikko, turkkilaisuuden kannattaja; 1847—1852 parlamentin jäsen.—320.
- Utin, Nikolai Isaakovitš* (1845—1883), venäläinen kumousmies, ylioppilasliikkeen osanottaja, »Zemlja i volja» yhdistyksen jäsen; vuodesta 1863 maanpakolaisena aluksi Englannissa ja sitten Sveitsissä, Internationaalien Venäjän jaoston perustaja, »Narodnoje delo» lehden toimituskunnan jäsen (1868—1870) sekä »Egalité» lehden toimittajia (1870—1871), taisteli Bakuninia ja tämän kannattajia vastaan.—526.

V

- Wagner, Adolph* (1835—1917), saksalainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä, edusti ns. sosiaalis-oikeudellista koulukuntaa kansantaloustieteessä; katederisosialisti.—571.
- Vaillant, Édouard Marie* (1840—1915), ranskalainen sosialisti, blanquilainen; Pariisin kommuunin ja I Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1871—1872); vuoden 1889 kansainvälisen sosialistisen työväen kongressin osanottaja; Ranskan sosialistisen puolueen perustaja (1901).—424.
- Väisse, Claude Martus* (1799—1864), ranskalainen valtiomies, bonapartisti; sisäministeri (tammi—huhtikuu 1851).—219.
- Valentin, Louis Ernest*, ranskalainen kenraali, bonapartisti, vuoden 1871 maaliskuun 18. päivän kapinan aattona toimitti Pariisin poliisiprefektin virkaa.—456, 484.
- Walestin prinsessa*, ks. Alexandra.
- Varlin, Eugène* (1839—1871), Ranskan työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, vasemmistoproudhonisti, Internationaalien Ranskan jaostojen johtajia, Pariisin kommuunin ja kansalliskaartin keskuskomitean jäsen; versaillesilaiset ampuivat hänet.—528.
- Warren, Charles* (1798—1866), englantilainen upseeri, vuodesta 1858 kenraali; 1816—1819 ja 1830—1838 palveli Intiassa, Krimin sodan osanottaja.—271.
- Vattimesnil, Antoine* (1789—1860), ranskalainen poliitikko, legitimisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851).—220.
- Welcker, Karl Theodor* (1790—1869), saksalainen lakimies, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului oikeistokeskustaan.—19, 30, 89.
- Véron, Louis Désiré* (1798—1867), ranskalainen lehtimies ja poliitikko, bonapartisti; »Constitutionnel» lehden omistaja.—258.
- Vésinter, Pierre* (1826—1902), ranskalainen pikkuporvarillinen publisisti, parjaustoiminnan vuoksi hänet erotettiin 1866 Pääneuvostosta ja 1868 Internationaalista; Pariisin kommuunin

- nin jäsen, Kommuunin kukistamisen jälkeen lähti maanpakoon Englantiin; Marxin ja Internationaalien Pääneuvostoa vastaan esiintyneiden vuoden 1871 Ranskan jaoston sihteeri ja Maailman liittoneuvoston jäsen.—528.
- Weston, John*, Englannin työväenliikkeen toimihenkilö, owenilainen, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1864—1872), Lontoon konferenssin osanottaja (1865), Britannian liittoneuvoston jäsen, kuului uudistusliiton toimeenpanevaan komiteaan, Maan ja työn liiton johtomiehiä.—309, 312, 315—317, 320, 321, 323, 325, 329, 361.
- Weydemeyer, Joseph* (1818—1866), Saksan ja Amerikan työväenliikkeen toimihenkilö, Kommunistien liiton jäsen, osallistui Saksan vallankumoukseen 1848—1849 ja USA:n sisällissotaan pohjoisvaltioiden puolella, pani alulle marxilaisuuden levittämisen USA:ssa; Marxin ja Engelsin ystävä ja taistelutoveri.—143.
- Vidal, François* (1814—1872), ranskalainen taloustieteilijä, pikkuporvarillinen sosialisti, 1848 Luxembourgin valiokunnan sihteeri, lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851).—198.
- Vieyra*, ranskalainen eversti, bonapartisti, otti aktiivista osaa vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappaukseen.—186.
- Victor Emmanuel II* (1820—1878), Sardinian kuningas (1849—1861), Italian kuningas (1861—1878).—507.
- Vilhelm I* (1781—1864), Württembergin kuningas (1816—1864).—116.
- Vilhelm I* (1797—1888), Preussin prinssi, Preussin kuningas (1861—1888) ja Saksan keisari (1871—1888).—436, 437, 488, 554.
- Villèle, Jean Baptiste Séraphin Joseph* (1773—1854), ranskalainen valtiomies, legitimisti, pääministeri (1882—1828).—227.
- Windischgrätz, Alfred*, ruhtinas (1787—1862), itävaltalainen sotamarsalkka; 1848—1849 johti Prahan ja Wienin kapinain ja Unkarin vallankumouksen kukistamista.—67, 76, 79, 82, 89.
- Vinoy, Joseph* (1800—1880), ranskalainen kenraali, bonapartisti, osallistui vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappaukseen; tammikuun 22. päivästä 1871 Pariisin kuvernööri; yksi Kommuunin pyöveleistä, versaillesilaisten reserviarmeijan komentaja.—456, 459, 461, 464, 576.
- Vogt, Gustav* (1829—1901), sveitsiläinen taloustieteilijä, syntyperältään saksalainen, porvarillinen pasifisti; Rauhan ja vapauden liiton perustajia, Karl Vogtin veli.—508.
- Vogt, Karl* (1817—1895), saksalainen luonnontutkija, vulgaari materialisti, pikkuporvarillinen demokraatti; osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa; 1850—1860-luvulla oli maanpaossa Louis Bonaparten palkattuna asiamiehenä.—118, 449.
- Wolff, Wilhelm* (1809—1864), saksalainen proletaarinen vallankumousmies, maaliskuusta 1848 Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, 1848—1849 »Neue Rheinische Zeitung» lehden toimittajia, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen; maanpaossa Englannissa, Marxin ja Engelsin ystävä ja taistelutoveri.—118, 128.

- Voltaire, François Marie* (oik. Arouet) (1694—1778), suuri ranskalainen valistaja, deistifilosofi, satiirikkirjailija ja historioitsija.—193, 303, 304, 464, 476.
- Wood, Charles* (1800—1885), englantilainen valtiomies, whig-puolueen jäsen, Intian asioita hoitavan valvontaneuvoston puheenjohtaja (1852—1855) ja Intian asiain ministeri (1859—1866).—260.
- Wrangel, Friedrich Heinrich Ernest* (1784—1877), preussilainen kenraali.—93, 94.
- Wróblewski, Walery* (1836—1908), puolalainen vallankumouksellinen demokraatti, Pariisin kommuunin kenraali; Internationaalien Pääneuvoston jäsen ja Puolan kirjeenvaihtaja-sihtööri (1871—1872), osallistui aktiivisesti kamppailuun bakunisteja vastaan.—479.

Y

- Yon*, ranskalainen poliisikomissaari, joka hoiti 1850 lakiasäättävän kansalliskokouksen vartiointia.—205, 209, 210.
- Young, Arthur* (1741—1820), englantilainen agronomi ja taloustieteilijä, määrällisen rahateorian kannattaja.—410.

Z

- Zimmermann, Wilhelm* (1807—1878), saksalainen historioitsija, pikkuporvarillinen demokraatti, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului sen vasemmistosiipeen; 1841—1843 häneltä ilmestyi kirja Saksan talonpoikaissodan historia.—379.
- Žukovski, Nikolai Ivanovitš* (1833—1895), venäläinen anarkisti, vuodesta 1862 maanpaossa Sveitsissä, salaisen yhdistyksen johtomiehiä.—520.

SISÄLTÖ

<i>F. Engels.</i> VALLANKUMOUS JA VASTAVALLANKUMOUS SAKSASSA	5
I Saksa vallankumouksen aattona	7
II Preussin valtio	18
III Muut saksalaiset valtiot	30
IV Itävalta	36
V Wienin kapina	44
VI Berliinin kapina	48
VII Frankfurtin kansalliskokous	54
VIII Puolalaiset, tšekit ja saksalaiset	60
IX Panslavismi. Schleswig-Holsteinin sota	65
X Pariisin kapina. Frankfurtin kansalliskokous	70
XI Wienin kapina	75
XII Wienin valloitus. Wienin kavaltaminen	82
XIII Preussin perustuslakia säätävä kokous. Kansalliskokous	92
XIV Järjestyksen palauttaminen. Valtiopäivät ja edustajakamari	98
XV Preussin voitto	104
XVI Kansalliskokous ja hallitukset	109
XVII Kapina	114
XVIII Pikkuporvaristo	120
XIX Kapinan loppu	126
<i>F. Engels.</i> ÄSKEINEN KÖLNIN OIKEUSJUTTU	133
<i>K. Marx.</i> LOUIS BONAPARTEN BRUMAIREKUUN KAHDEKSASTOISTA	141
Marxin esipuhe vuoden 1869 toiseen painokseen	143
Engelsin esipuhe vuoden 1885 kolmanteen saksankieliseen painokseen	146

Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista	148
I	148
II	158
III	172
IV	189
V	201
VI	221
VII	243
<i>K. Marx.</i> BRITTIEN HERRUUS INTIASSA	260
<i>K. Marx.</i> TULEVAT SEURAUKSET BRITTIEN HERRUDESTA INTIASSA	268
<i>K. Marx.</i> PUHE »THE PEOPLE'S PAPER» LEHDEN VUOSIJUHLASSA. Pidetty Lontoossa 14. huhtikuuta 1856	276
<i>K. Marx.</i> KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PERUSTAMISMANIFESTI	279
<i>K. Marx.</i> KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON YLEISET SÄÄNNÖT	290
<i>K. Marx.</i> AMERIKAN YHDYSVALTOJEN PRESIDENTILLE ABRAHAM LINCOLNILLE	294
<i>K. Marx.</i> PROUDHONISTA (kirje J. B. Schweitzerille)	296
<i>K. Marx.</i> TYÖPALKKA, HINTA JA VOITTO	307
Alkuhuomautuksia	309
1. Tuotanto ja työpalkka	309
2. Tuotanto, työpalkka, voitto	312
3. Työpalkka ja raha	321
4. Tarjonta ja kysyntä	325
5. Työpalkka ja hinnat	327
6. Arvo ja työ	330
7. Työvoima	339
8. Lisäarvon tuottaminen	341
9. Työn arvo	344
10. Voiton saanti myytäessä tavara arvostaan	345
11. Osat, joihin lisäarvo jakautuu	346
12. Voiton, työpalkan ja hinnan välinen yleinen suhde	349
13. Tärkeimmät tapaukset, jolloin vaaditaan palkan korottamista tai vastustetaan sen alentamista	351
14. Pääoman ja työn välinen taistelu ja sen tulokset	358
<i>K. Marx.</i> ERI KYSYMYKSIÄ KOSKEVA OHJE VÄLIAIKAISEN KESKUSNEUVOSTON JÄSENI LLE	365
1. Kansainvälisen työväenliiton organisaatio	365

2. Työväenliitto kansainvälisen toimintayhtenäisyyden aikaansaajana työn ja pääoman välisessä taistelussa	366
3. Työpäivän rajoittaminen	367
4. Lasten ja alaikäisten (kumpaakin sukupuolta olevien) työ	368
5. Osuustoiminnallinen työ	370
6. Työväen ammatilliset liitot (Trade Unionit). Niiden menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus	371
7. Välittömät ja välilliset verot	373
8. Kansainvälinen luotto	374
9. Puolan kysymys	374
10. Armeijat	375
11. Uskontokysymys	375
K. Marx. VETOOMUS YHDYSVALTOJEN KANSALLISELLE TYÖVÄENLIITOLLE	376
F. Engels. ALKUSANAT TEOKSEEN SAKSAN TALONPOIKAISSOTA	379
ALKUSANAT TOISEEN VUODEN 1870 PAINOKSEEN	379
LISÄYS VUODEN 1870 ALKUSANOIHIN KOLMATTANA, VUODEN 1875 PAINOSTA VARTEN	388
K. Marx. KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTOLTA VENÄJÄN JAOSTON KOMITEAN JÄSENILLE GENÈVEEN	396
K. Marx. LUOTTAMUKSELLINEN TIEDOTUS	398
K. Marx. KANSALAISSOTA RANSKASSA	413
ENGELSIN JOHDANTO (1891)	415
KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON ENSIMMÄINEN SAKSAN JA RANSKAN SOTAA KOSKEVA JULKILAUSUMA	430
KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON TOINEN SAKSAN JA RANSKAN SOTAA KOSKEVA JULKILAUSUMA	436
KANSALAISSOTA RANSKASSA. KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON JULKILAUSUMA	446
I	446
II	457
III	466
IV	483
Liitteitä	498
I	498
II	499
F. Engels. TYÖVÄENLUOKAN POLIITTISESTA TOI-	

MINNASTA. Omat muistiinpanot puheesta Kansainvälisen työväenliiton Lontoon konferenssista 21. syyskuuta 1871	502
<i>K. Marx; F. Engels.</i> NÄENNÄISTÄ HAJAANNUSTA INTERNATIONAALISSA. Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvoston suljettu kiertokirje	504
I	504
II	508
III	519
IV	528
V	543
VI	545
VII	550
<i>K. Marx.</i> PARIISIN KOMMUUNIN VUOSIPÄIVÄN KUNNIKSI PIDETYN JOUKKOKOKOUKSEN PÄÄTÖKSET	554
<i>K. Marx.</i> MAAN KANSALLISTAMINEN	555
<i>K. Marx, F. Engels.</i> HAAGIN YLEISEN KONGRESSIN PÄÄTÖSLAUSELMISTA. 2.—7. syyskuuta 1872	559
<i>K. Marx.</i> HAAGIN KONGRESSISTA. Kirjeenvaihtajan muistiin kirjoittama puhe Amsterdamin joukkokokouksessa 8. syyskuuta 1872	560
<i>K. Marx, F. Engels.</i> KIRJEITÄ	565
<i>K. Marx.</i> Joseph Weydemeyerille, 5. maaliskuuta 1852	567
<i>K. Marx.</i> Ludwig Kugelmannille, 23. helmikuuta 1865	568
<i>K. Marx.</i> Ludwig Kugelmannille. 9. lokakuuta 1866	574
<i>K. Marx.</i> Ludwig Kugelmannille, 12. huhtikuuta 1871	576
<i>K. Marx.</i> Ludwig Kugelmannille, 17. huhtikuuta 1871	578
<i>K. Marx.</i> Friedrich Boltelle, 23. marraskuuta 1871	580
<i>F. Engels.</i> Theodor Cunolle, 24. tammikuuta 1872	584
SELITYKSIÄ	595
NIMIHAKEMISTO	646

Lukijalle

Kustannusliike Edistys pyytää lukijoita esittämään mielipiteensä tästä kirjasta, suomennoksen laadusta ja kirjan asusta. Kustannusliike on kiitollinen myös muista ehdotuksista ja toivomuksista.

Osoitteemme:

*Zubovski bulvar, 21
Moskova, Neuvostoliitto*